

Παγκόσμια Έρευνα για τις Συμπεριφορές Υγείας Παιδιών Σχολικής Ηλικίας:

Βία μεταξύ Συνομηλίκων και Εκφοβισμός στην Ευρώπη, την Κεντρική Ασία και τον Καναδά

Η διεθνής έρευνα Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ) (<http://keea-hbhc.pi.ac.cy/hbhc/>) διεξάγεται κάθε τέσσερα χρόνια και παρέχει διεθνή συγκριτικά στοιχεία σχετικά με την υγεία, την ποιότητα ζωής, το κοινωνικό περιβάλλον και τις συμπεριφορές υγείας παιδιών σχολικής ηλικίας (11, 13 και 15 χρόνων). Έχει αναγνωριστεί διεθνώς ως μια έγκυρη πηγή πληροφοριών για θέματα υγείας των εφήβων υιοθετώντας τη θέση ότι η υγεία περιλαμβάνει φυσικές, κοινωνικές αλλά και συναισθηματικές πτυχές.

Η έρευνα πραγματοποιείται από το 1983 και σε αυτή συμμετέχουν περίπου 50 χώρες διεθνώς. Μετά από απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου (#290/2018) η έρευνα τέθηκε υπό την αιγίδα των Υπουργείων Υγείας και Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας (ΥΠΑΝ), ενώ η υλοποίηση της γίνεται από το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας και Αξιολόγησης (ΚΕΕΑ), του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου του ΥΠΑΝ.

Η Πιλοτική Έρευνα πραγματοποιήθηκε τον Δεκέμβριο του 2018 και σε αυτήν συμμετείχαν 1182 μαθητές/μαθήτριες από 61 σχολεία. Η Κύρια Έρευνα πραγματοποιήθηκε κατά την περίοδο Νοεμβρίου 2021-Απριλίου 2022 με τη συμμετοχή 4818 μαθητών/μαθητριών από συνολικά 212 σχολεία (276 τμήματα), τόσο του δημόσιου όσο και του ιδιωτικού τομέα. Για τη συλλογή των δεδομένων έγινε χορήγηση ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου μαθητή/μαθήτριας. Έγινε, επίσης, χορήγηση ερωτηματολογίου σχολείου (200 σχολεία).

Η πρώτη θεματική έκθεση της έρευνας αφορούσε στην **ψυχική υγεία και ευεξία των εφήβων**. Η ανακοίνωση αυτή αφορά στη δεύτερη θεματική έκθεση που εστιάζει στη **βία μεταξύ συνομηλίκων και στον εκφοβισμό** με βάση τα διεθνή αποτελέσματα (δεδομένα 279 117 μαθητών και μαθητριών από 44 χώρες). Σταδιακά θα δημοσιευτούν και άλλες θεματικές εκθέσεις για: α) χρήση ουσιών, β) φυσική δραστηριότητα, διατροφικές συνήθειες και εικόνα σώματος, γ) σεξουαλική υγεία, δ) οικογένεια, συνομηλίκους και κοινωνικά πλαίσια και ε) χρήση κοινωνικών δικτύων.

Τα αποτελέσματα της δεύτερης θεματικής έκθεσης για τις τρεις πτυχές που εξετάζονται -τον εκφοβισμό στο σχολείο, τον διαδικτυακό εκφοβισμό και τους καβγάδες (fighting)- παρουσιάζονται συνοπτικά πιο κάτω, με αναφορές στο φύλο, στην ηλικία και στο κοινωνικοοικονομικό επίπεδο.

Ως προς την **πρόκληση εκφοβισμού στο σχολείο**, διεθνώς το 6,0% των μαθητών/μαθητριών έχει εκφοβίσει άλλα παιδιά στο σχολείο τουλάχιστον 2-3 φορές τον μήνα τους τελευταίους μήνες, με το αντίστοιχο ποσοστό για την Κύπρο να είναι χαμηλότερο (4,3%). Ως προς το φύλο, τόσο διεθνώς όσο και στην Κύπρο, τα αγόρια δηλώνουν υψηλότερο ποσοστό συμμετοχής σε εκφοβισμό, σε σχέση με τα κορίτσια. Ως προς την ηλικία, δεν διαπιστώνονται διαφορές. Σε σχέση με το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο, παρατηρούνται διαφορές ανάμεσα στα παιδιά σε κάποιες χώρες (13 χώρες για τα αγόρια και 10 χώρες για τα κορίτσια), αλλά όχι στην Κύπρο. Στις περιπτώσεις αυτές, τα ποσοστά πρόκλησης εκφοβισμού είναι υψηλότερα για τα παιδιά από κατώτερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα. Ως προς τη **θυματοποίηση στο σχολείο**, το 11,0% των μαθητών/μαθητριών διεθνώς έχει δεχτεί εκφοβισμό τουλάχιστον 2-3 φορές τον μήνα τους τελευταίους μήνες, με το αντίστοιχο ποσοστό για την Κύπρο να είναι χαμηλότερο (7,8%). Τόσο διεθνώς όσο και στην Κύπρο, δεν παρουσιάζεται διαφοροποίηση ως προς το φύλο. Για τα αγόρια στις περισσότερες χώρες (24 από τις 44) παρατηρείται μείωση των ποσοστών με την αύξηση της ηλικίας. Αυτό δεν ισχύει για την Κύπρο και κάποιες άλλες χώρες (π.χ. Πολωνία, Ρουμανία, Σλοβακία, Σλοβενία, Σουηδία) όπου τα υψηλότερα ποσοστά καταγράφονται για τα αγόρια 13 χρονών. Ως προς το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο παρατηρούνται διαφορές σε κάποιες χώρες (9 χώρες για τα αγόρια και 10 χώρες για τα κορίτσια), με τα ποσοστά των παιδιών από τα κατώτερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα να είναι υψηλότερα. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην Κύπρο, το ποσοστό είναι υψηλότερο για τα κορίτσια από υψηλό κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο (11,0%) σε σχέση με τα κορίτσια από χαμηλό κοινωνικοοικονομικό επίπεδο (7,0%).

Ως προς την **πρόκληση διαδικτυακού εκφοβισμού**, το ποσοστό των παιδιών διεθνώς που έχει εκφοβίσει διαδικτυακά άλλο παιδί τουλάχιστον 1-2 φορές τους τελευταίους μήνες ανέρχεται σε 12,0%,

με το αντίστοιχο ποσοστό για την **Κύπρο** να είναι χαμηλότερο (9,5%). Όπως συμβαίνει και διεθνώς (14,0% των αγοριών και 9,0% των κοριτσιών), το ποσοστό και στην Κύπρο είναι υψηλότερο για τα αγόρια παρά για τα κορίτσια. Σε αρκετές χώρες το ποσοστό είναι υψηλότερο για την ηλικιακή ομάδα των 13 χρόνων, ενώ στην Κύπρο είναι υψηλότερο για τα παιδιά 15 χρόνων. Παρόλο που διεθνώς δεν παρατηρείται συσχέτιση των ποσοστών με το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο, στην Κύπρο τα ποσοστά είναι υψηλότερα για τα παιδιά από χαμηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα. **Ως προς την θυματοποίηση μέσω διαδικτύου**, το σχετικό ποσοστό παιδιών που έχουν υπάρξει θύμα τουλάχιστον 1-2 φορές τους τελευταίους μήνες διεθνώς ανέρχεται σε 16,0% (15,0% των αγοριών και 16,0% των κοριτσιών), με το ποσοστό για την Κύπρο να είναι λίγο χαμηλότερο (14,4%). Σε αρκετές χώρες τα ποσοστά των κοριτσιών είναι υψηλότερα από αυτά των αγοριών, ενώ στην Κύπρο δεν παρατηρείται διαφορά ως προς το φύλο. Τέλος, τόσο διεθνώς όσο και στην Κύπρο, δεν παρατηρείται κάποια συσχέτιση με το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο.

Ως προς την εμπλοκή σε καβγάδες, το ποσοστό των παιδιών που συμμετείχε σε καβγάδες τουλάχιστον 3 φορές τους τελευταίους 12 μήνες ανέρχεται σε 10,0% διεθνώς. Παρόμοιο ποσοστό καταγράφεται και στην Κύπρο (10,6%). Σχεδόν σε όλες τις χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Κύπρου, τα αγόρια και στις τρεις ηλικιακές ομάδες αναφέρουν υψηλότερα ποσοστά, σε σχέση με τα κορίτσια (14,0% σε σχέση με 6,0%). Τα ποσοστά τόσο διεθνώς όσο και στην Κύπρο μειώνονται με την ηλικία. Επιπλέον, σε αριθμό χωρών (μισές περίπου για τα αγόρια και 6 χώρες για τα κορίτσια) παρατηρούνται συσχετίσεις με το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο, με τα ποσοστά των αγοριών να είναι υψηλότερα για τα εύπορα παιδιά. Στην Κύπρο δεν παρατηρείται συσχέτιση με το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο.

Συμπερασματικά, τα αποτελέσματα για την Κύπρο ακολουθούν τις διεθνείς τάσεις, με τα αντίστοιχα ποσοστά της χώρας μας να είναι χαμηλότερα ως προς τον εκφοβισμό στο σχολείο και στο διαδίκτυο (πρόκληση και θυματοποίηση). Ως προς την εμπλοκή σε καβγάδες, το ποσοστό της Κύπρου είναι παρόμοιο με το αντίστοιχο διεθνές.

Τα αποτελέσματα υποδεικνύουν την ανάγκη χειρισμού όλων των μορφών εκφοβισμού και της βίας ανάμεσα στα παιδιά, τόσο διεθνώς όσο και στην Κύπρο. Συμπερασματικά:

- Οι παραδοσιακές μορφές βίας που περιλαμβάνουν την πρόκληση εκφοβισμού και τη θυματοποίηση στο σχολείο, καθώς και την εμπλοκή σε καβγάδες παραμένουν σημαντικές προτεραιότητες για τη δημόσια υγεία. Ως εκ τούτου θα πρέπει να παραμείνουν στο επίκεντρο με την εφαρμογή παρεμβάσεων σε επίπεδο σχολείου, οικογένειας και κοινότητας για την πρόληψη και αντιμετώπισή τους. Επιπρόσθετα, η συνεχής συλλογή δεδομένων για την παρακολούθηση των τάσεων ως προς τη βία μεταξύ των εφήβων είναι ουσιώδης, έτσι ώστε να ενημερώνονται αυτές οι προσπάθειες.
- Η ανησυχητική αύξηση του διαδικτυακού εκφοβισμού ιδιαίτερα κατά τα τελευταία χρόνια, σε ορισμένες ομάδες παιδιών, είναι εμφανής. Παρόλο που δεν είναι ξεκάθαρο εάν ο διαδικτυακός εκφοβισμός αντικαθιστά τον εκφοβισμό στο σχολείο θα πρέπει να αποτελέσει σημαντική κοινωνική προτεραιότητα.

Το ΥΠΑΝ θα επικεντρωθεί στην αξιοποίηση των δεδομένων της έρευνας, με στόχο τη βελτίωση συγκεκριμένων πτυχών του εκπαιδευτικού συστήματος που αφορούν στην προαγωγή της υγείας των παιδιών σχολικής ηλικίας. Δεδομένης της τακτικής, πλέον, συμμετοχής της Κύπρου στη διεθνή έρευνα HBSC αναμένεται η διαμόρφωση πιο ξεκάθαρης εικόνας όσον αφορά στο επίπεδο βελτίωσης στους τομείς που εξετάζει η εν λόγω έρευνα. Η διεξαγωγή συγκριτικών μετρήσεων για όλες τις πτυχές που εξετάζει η έρευνα, η οποία θα καταστεί εφικτή μελλοντικά, θα δώσει τη δυνατότητα στη χώρα μας για περαιτέρω αναδιαμόρφωση, προσαρμογή και σχεδιασμό σχετικών πολιτικών.